

Köy Enstitüleri ve Onları Anlayış

Türk köylüsü :

M. Rauf İNAN*

Nüfusumuzun % 80'i, demek ki beşte dördü köylü idi. Köy Enstitüleri işte o köylünün yazgısını yine onun eliyle, ona uygun bir yöntemle değiştirmek için kurulmuştu. O yolla geri kalmışlık, az gelişmişlik yazgısı da değişecekti ulusun.

Köylü üretici güçtür, üretici gücüdür yurdun, hem sayıcı en büyük, en çok olmakla kalmaz, erkeği, kadını, çocuğu, ihtiyarı ile üretimde çalışan en büyük güç. Çocuk bile, hele 6-7 yaşına, okul çağına geldi mi, artık tastamam bir üreticidir gücüne göre; yaşlanan da ayakta durabildikçe çalışır, çabalar, o da gücü yettiğince üretir.

Yurdun bütün külfetleri, bütün mihnetleri onun omuzlarındadır. Hatta bütün felaketleri en çok ona gelir. Devletin koruma kanadının, yardım kanadının bile ulaşamadığı Kaf Dağı ardında gibidir. Köylü dün işte böyle idi; bugün de. Cumhuriyetten önce ve sonra «halk» sözü daha çok köylü anlamına gelirdi. İstanbul saraylarında, konaklarında altsanan, küçümşenen «Türk!» sözü çok kez köylü demekmiş. Meşrutiyette, Mebuslar Meclisinde köylü için anılmaya değer tek girişim, Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendinin, 25 yıl sonra açılacak olan Köy Enstitülerini sanki haber veren önerisidir.

Cumhuriyete dek köylü anasına yazgısının söylediği :

«Aynalı beşikte bebek beledim; Besledim, büyüttüm asker eyledim; Gitti de gelmedi buna ne çare?» türküsüdür.

Aktarma eğitim ve eğitimimizin sefaleti :

Cumhuriyet'in yurttan bulduğu eğitim düzeni —daha doğrusu düzensizliği— bir felaketti. Gerçekte, ancak «yoktur!» denmemek için vardı. Okullarımız ilkinden yükseğine dek örneklerini Batı'dan, onu da bozarak almışlardı. Ulusal gerçeklerimizden, gereksinimlerimizden habersiz kurumlardı. Ders konuları bile, tarihine, coğrafyasına varıncaya dek, yabancidan alınmıştı; yurdumuzdan, ulusumuzdan çok, Batıyı, örnek aldığımız ülkeleri öğrenir; onlardan sınav verebilirsek diploma alabilir, okumuş sayılırdık.

Medrese çağında Arap okulları, mektep çağında Fransız mektepleri, onların dersleri, programları, örgütleri bize aktarılmıştı. Cumhu-

---

*Eğitimci, Emekli Öğretmen.

riyetten 20 yıl önce koca Osmanlı ülkesinde devletin «idadi» denen ortaöğretim derecesinde 60 tane okulu bile yokken, yabancıları 60'tan çoktu; öğrenci sayısı da kat kat fazla idi. İstanbul dışında 3 tane yüksekokulları, 1914'te 100'den çok öksüz yurdu vardı yabancıların.

Yurduna yabancı bir eğitim :

Eğitimimiz bunun için, ulusun gerçeklerinden gereksemelerinden habersiz, halktan uzak, tamamiyle uzaktı. Batı hayranı, ona aşık, sadece tüketici, lafçı, gevşek, yavaş, duruksamacı, asalak, gösterişçi bir yarı aydın sınıfı yetiştiriyordu.

Yurt için gereksiz, yararsız bilgiler ezberletilerek yoğrulan kafalar yorgun düşüyor; kendi durumumuzu düşünemez, başkalarını bağımlı, bilimi de, sanatı da —kendi tarihimizi bile— başkalarından alan kopyacı, kendimizi bile başkalarının gözüyle gören, halkı ile ilgisini kesmiş, sadece kendi refahının çabasında ve altsanma (aşağılık) duygusunda bir sömürgeli tipi olmuştu, aydınımız. Kendi okullarımızda, farkında olmadan, sömürgeli eğitimi yapılmış, okumuş kuşaklar sömürgeliliğe eğitilmişti. Zaten yükseköğrenim pek yoktu, olanı da gönençli sınıfların tekelinde idi. Bir tek askerlik, subay eğitimi ulusal olarak kalabilmişti. Bunu da yurdun çeşitli yerlerinde açtığı bir çok crtaokullara halk çocuklarını alıp hazırlıyarak, yüksek Harp Okuluna, Harp Akademisine yetiştirerek sağlayabilmişti.

Gerçek ulusçu, uyanık, bilinçli aydınlar da oluyordu; ama tek tük, çokaz sayıda. Köy okulu diye bir kavram yoktu. Öteki okullar da en çok İstanbul'da, biraz da o zamanki —Selânik gibi— birkaç büyük şehirde toplanmıştı. Memleket bomboş bırakılmıştı; bu da yabancılarla, bize düşman yurttaşlar ve onlara gönüllü hizmetliler yetiştirmek için geniş olanaklar vermişti.

İşte Cumhuriyet, böyle bir eğitim, daha doğrusu eğitim yokluğu devralmıştı.

Köy için ulusal eğitim :

Onun için, Gazi Mustafa Kemal sürekli olarak bu konu üzerinde duruyordu ve eğitimcilerimiz gerçek ulusal eğitimi arama, onu gerçekleştirme zorunluğunda idiler. Bu ancak, adına halk denen, köylü denen büyük kitleden, tabandan başlamakla olurdu. Bunu da Hakkı Tonguç buldu, mimarlığını yaptı ve uyguladı.

Mustafa Kemal Paşa, «**Memleketin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür.**» dedikten sonraki o ağır uyarıları ,bu yurdu yönetenlerin ve yönetecek olanların kafalarına sokmak için yapmıştı. Köy Enstitülerini kuranlar O'nun bu emrini en iyi anlayanlardı.

Köy Enstitülerinin Özellikleri :

Planlı köy eğitimine 17 Nisan 1940'tan 3-4 yıl önce, eğitmen örgütüyle başlanmıştır. O da Atatürk'ün buluşu ve emri idi. Enstitüler, o hızlı girişimin bir gelişmesi oldu. Nasıl ki, 2 yıl sonra da Yüksek Köy Enstitüsü ve Sağlık Yolları başladı. Ondan 2 yıl sonra bu akım, köy eğitimi seferberliğine dönüştü. Bütün köyler tek tek incelendi; her birinin 10 yıl, 20 yıl sonraki durumuna göre okul, eğitim durumu saptandı ve dünyada ilke bir eğitim planlaması yapıldı.

Bu enstitülerin öteki kopya okullardan ayıran yanlarını kısaca saymak çok zor, hele açıklamak bir tek yazı çerçevesi içinde olanaksız.

Bir kez orada öğretmek yoktu, herkes için öğrenmek vardı; tıpkı toplumda doğal insan yaşamında olduğu gibi. Öğrencileri öğretmenleri, ustalarıyla birlikte öyle bir çevre sağladılar ki, o çalışma çevresi olanları, hepsini geliştirir, yetiştirirdi. (Yıllık çalışma günü enaz 300 ve günlük eğitim, öğrenme ve yetiştirme süresi enaz 10 saattir. Böylece 5 yıllık öğrenim, gerçekte öteki okulların 14,5-15 yılına denk düşerdi.) Enstitüler, birer eğitim çevresi ve birer eğitim ve öğrenim birliği idi. Yaşamı ve bütün koşullarıyla bir eğitim çevresi, bir eğitim havası olmadıkça, soyut öğretimin hiçbir şey kazandırmadığını bugünkü eğitim düzenimiz de açıkça gösteriyor.

Enstitü —okullarımızda olduğu gibi binaları, avlusu ile dar bir alanda sınırlı değildi; 3 sınırı vardı. Yakın sınırı, öğrencilerin kendi elleriyle kurdukları binaları, bağları, bahçeleri, tarlaları, ormanlarıyla binlerle dönüm tutan, tapuya bağlı sınırdı. 2. sınırları, öğrencilerin geldikleri köy, ilçe ve illeri kapsardı; buna **enstitünün kesimi** denirdi. 3. ve en geniş sınırı, yurdun bütün alanıydı. Sözle değil, çalışma alanı olarak öylesine genişti. Küme denen birer sınıf, yurdun ta öteki ucundaki, örneğin Diyarbakır'da, Erzurum'da, Lüleburgaz'da yeni bir enstitünün kuruluşuna yardıma gider, bir bina kurar, oraya armağan eder, bunun ödülü olarak da yurdun bir ucundan öbürüne dek 2-3 haftalık bir inceleme gezisi yaparak her enstitü kesimindeki köylerde bölge okullarının kuruluşuna katılırdı.

Köylü, enstitüye çekinerek değil, kendi evine, camiye girer gibi rahat girerdi, orayı dostlarına, misafirlerine gezdirirdi.

Demokratik, özgür eğitim :

Bugün adına **demokratik eğitim** denen yöntem, enstitülerde çok olağandı. Son yıllarda **üniversite reformundan** söz ediliyor. Yüksek öğrenime ulaşmış öğrencilerin, hocalarının toplantılarına katılmaları, söz sahibi olmaları için gösterilen çabalar, köy enstitülerinden yeti-

şenler için bugün çok garip görünüyordur muhakkak. Enstitülerde öğrenciler, kendi seçtikleri başkanlarıyla yönetime öğretmenler, yöneticiler gibi katılırlardı; 12-18 yaşlarındaki o gençler. Öğretmen, öğrenci, yönetici, usta ayrımı yoktu.

Not korkusu da yoktu, başarısız öğrenci de. Herkes başardığı alanda yetişirdi. Öğretmen, sağlık memuru... hangi alanı seçmişse, o meslekte ve çalışacağı yerlerde ona gerekli bilgi ve becerileri alırdı. Kanun da böyle emrediyordu, eğitimde.

Eğitmen örgütü ve köy enstitüleriyle Türkiye, Dünya ölçüsünde büyük bir sorunu çözüyordu. Gelişmiş dediğimiz sanayileşmiş ülkelerde eğitim en pahalı bir yatırımdır. Verimi de çok geç olduğu gibi az gelişmişlerde bir bakıma zararlı bir yatırımdır da. Çünkü gelişmiş ülkelere göre, onlara yararlı adam yetiştirir. Eğitmen örgütü ve enstitülerle halk için, onun gereksinmelerini karşılayacak, küçük yaşta yapıcı, üretici ve atımlı insanlar yetiştiren, ucuz, verimi çabuk kalmıyacak bir yatırım alanı gerçekleştirilmiştir.

Bugüne kadar sürseydi :

1946'daki tutuşla bugüne kadar sürüp gelseydi ne olacaktı?

En küçük yerleşme yerlerimizdeki insanlar bile okula, eğitime kavuşacaktı. 1970 nüfus sayımında okur-yazar oranı % 100 çıkacaktı, hem de Hakkâri'nin köy kadınlarında bile. Enaz 3 500 köy. bölge okulu kurulmuş bulunacak, her biri kendisine bağlı köylerin ekin (**kültür**) ve **kalkınma merkezi** olacaktı; her çeşit sağlık, tarım kooperatifi, teknik kuruluşları ve araçlarıyla, köy okullarımız, bugünkü sefalet içinde olmayacaktı.

Köy öğretmenleri 1946 Bütçe Kanunu'na konmuş bulunan denetmen, danışman ve gezici başöğretmenlerin sık sık yardımlarıyla yalnızlık, bunalım nedir bilmeyeceklerdi.

Bütün yurttan nitelikli insan gücü sağlanmış olacak, bugünkü gibi köylerde 25 milyar boş saat ziyanı kalmayacaktı. Çünkü çeşitli el sanatları ve işletmecilik köylere yayılacaktı.

Sanayileşmeye geçiş bu nitelikli iş gücü ile çok olumlu bir ortamda ve çok verimli olacaktı. Dışardan tereyağı, yağ, pirinç... vb. almak zorunlu kalmayacak, bugünkü ilkel yöntemlerle tek çeşit tarımın (monokültür) yerini çeşitli tarım (polikültür) alacaktı. Köyler bağlar, bahçeler, çarşılar içinde olacaktı.

1960'tan sonra artık köye hızlı, çok sayıda sağlıkçı, ebe, tarımcı, teknikçi, kooperatifçi, yönetici yetiştirilecekti.

Ne kıyamaktan şehit yavrularımız, ne de koleradan korkumuz olacaktı. Üretim, satış kooperatifleri ile ağalık, çiftlik ağalığı, vurgunculuk, tefecilik sömürçülük, yarıcılık, marabacılık kalmayacak, herkes

emeğinin hakkını alacak; şehirlere bol besin ucuza sağlatacaktı.

Köyünün pazarlama, satın alma gücü, yaşama düzeyi yükselecek, bununla da ticaret, ulaşım, onlarla birlikte iş yerleri, iş olanakları artacak; gazete, dergi, kitap çok çok okunacaktı.

Herhalde nüfus patlaması duracak, kalkınma hızı yükselicekti; hem de bugünkü borçların ve getirdikleri olumsuz sonuçların altına girmeden.

Anayasadaki «temel haklar», «kaderde, kıvançta, tasada ortak» hükümleri gerçekleşmiş olacaktı. Yasama Meclislerimizde halkın, köyünün bilinçli temsilcileri bulunacak, onların sorunlarını ortaya dökcek, o sorunların çözümü için çalışacaklardı. Her yıl o sorunları çözecek birçok kanunlar çıkacak ve muhakkak uygulanacaktı. Her köylü, herkes hakkını istemeyi bilecekti. Özlemi edilen gerçek demokrasi yurdumuzda yerleşmiş olacaktı.

Ve Türkiye geliştirmekte olan ülkelere kalkınmanın, gelişmenin yollarını gösteren, tarihsel ödevini yapan bir memleket olacaktı. Bir köy enstitüsü öğretmenin o günlerin coşkusuyla söylediği gibi : «Ben ömeden bu vatan elbet cennet olacak» özlemi, ülküsü gerçekleşmişti

---

ATATÜRK DİYOR Kİ :

● «Baylar, eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı, ya da bir uygarlık zevkinden çok, yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir aygıt durumuna getirmektir. Milli Eğitim Bakanlığımız bu ilkeye önem vermektedir.

Yaparak öğrenmeğe dayanan ve yaygın bir eğitim öğretim için yurdun önemli merkezlerinde yeni kitaplıklar, çeşitli bitkileri ve hayvanları içine alan bahçeler, konservatuvarlar, iş yerleri, müzeler, galeriler, sergi salonları kurmak gerekli olduğu gibi, ilçe merkezlerine kadar bütün yurdun basınevleriyle de donatılması gerekmektedir...»

(Vasfi Bingöl, Ün Ver., S. 21)
